

Одлуком Наставно-научног већа Филозофског факултета у Нишу бр. 142/1-6-2-01 од 6. јуна 2025. године именована сам за једног од рецензената за давање стручне оцене рукописа уџбеника *Општа лингвистика* аутора проф. др Бранимира Станковића.

РЕЦЕНЗИЈА

Рукопис уџбеника *Општа лингвистика* аутора проф. др Бранимира Станковића намењен је првенствено студентима Србистике, и усклађен са силабусом предмета Увод у општу лингвистику у оквиру студијског програма ОАС србистике, али и свим студентима филолошких департмана који слушају општелингвистичке предмете. Рукопис уџбеника *Општа лингвистика* апсолутно је у складу са савременим научним и стручним достигнућима из области опште лингвистике, утемељен је на релевантној домаћој и страној литератури, праћен је илустрацијама које су у потпуности усклађене са текстом и значајне за разумевање истог и написан је јасним и прецизним језиком и стилем.

Рукопис *Општа лингвистика*, чија непреломљена верзија има 253 стране, садржи укупно осам поглавља, а свако од поглавља подељено је на одређени број потпоглавља, и то на следећи начин: **1. Кратка историја лингвистике** (Компаративно-историјска лингвистика, Структурализам, Генеративна лингвистика, Когнитивна лингвистика, Резиме), **2. Фонетика** (Артикулациона фонетика. Говорни апарат, Фон и фонема. Фонетска и фонемска транскрипција, Класификација гласова према месту и начину артикулације, Експериментална фонетика, Акустичка фонетика, Супрасегментална обележја, Слог, Акценатски системи, Реченична интонација и реченични акценат, Аудитивна фонетика и МекГерков ефекат, Омашке у перцепцији говора и мондегрини, Резиме), **3. Фонологија** (Фонотактика и слог у фонологији, Организација слога у шатровачком говору и француском *verlan*-у, Дистинктивна обележја фонеме, Фонолошке и морфонолошке алтернације, Једначење сугласника по звучности, Једначење сугласника по месту творбе, Упрошћавање консонантских скупина, Палатализација, Сибиларизација, Јотовање, Непостојано /a/, Прелазак /l/ у /o/, Прелазак /o/ у /e/, Још неке фонолошке и морфонолошке алтернације, Резиме), **4. Морфологија** (Проблем границе између обличке и творбене морфологије, Подела речи на врсте, Граматичке категорије, Маркираност, Именице, Заменице, Придеви, Глаголи, Прилози, Бројеви, Ампозиције, Партикуле, Узвици, Везници, Резиме), **5. Творба речи и лексикологија** (Предлози и префикси и инфиксација, Припадност врсти творбених основа. Конверзија, Хијерархија морфема, Типови сложеница, Афиксоиди и везане основе, Глаголи и предлози/партикуле. Немачки и словенски глаголски префикси, Резиме, Лексикологија), **6. Синтакса** (Линеарност и хијерархија у језику, Структуралистичка и функционалистичка синтакса, Слагање и врсте обележја, Лексикон и синтакса, Функционалне главе – ТР, Функционалне главе – DP, *Pro-drop* параметар, Функционалне пројекције изнад ТР-ја, Семантичко, хибридно и

постсинтаксичко слагање, Резиме), **7. Семантика** (Екстернализам и интернализам у семантици, Врсте семантичког односа међу пропозицијама, Основни појмови семантике истинитосних услова, Индекси рестрикције квантификатора, Семантичка двосмисленост и опсег квантификатора и оператора, Резиме), **8. Прагматика** (Говорни чинови, Грајсове конверзационе максиме и врсте импликатура, Неограјсовац Хорн, скаларне импликатуре и подела прагматичког труда, Контекст и истинитосни услови. Граница између семантике и прагматике, Пресупозиције, Информацијска структура изричаја. Топик и фокус, Резиме), након чега следи део Литература. Свако од поглавља је јасно структурирано и на недвосмислен начин представљено, а на крају сваког поглавља даје се и резиме, што умногоме олакшава усвајање градива. Након сваког потпоглавља унутар свих осам поглавља дати су и задаци за вежбање који помажу да се на једноставан начин савладају лингвистички појмови и отворена лингвистичка питања.

Прво поглавље разматра општија лингвистичка питања и оно доноси осврт на кратку историју лингвистике, анализирајући аспекте компаративно-историјске лингвистике, дефинишући језик у оквирима њених постулата, те аспекте структурализма, дефинишући језик из перспективе структуралиста. У овом поглављу даје се и историјски развој генеративне лингвистике, разјашњавају основни појмови на којима она почива, уз конкретне примере генерисања језичких структура, те постулати когнитивне лингвистике и начини дефинисања и истраживања језика у њеним оквирима.

Друго поглавље је фонетика, а треће обухвата фонологију и морфофонологију. У претходном аутор рукописа *Опита лингвистика* бави се општијим питањима лингвистичке фонетике и њеним поддисциплинама, представља људски говорни апарат и доноси основне класификације гласова, теоријски дефинише основне појмове, указује на најважније методе истраживања у акустичкој и експерименталној фонетици, те даје занимљиве проблеме аудитивне фонетике, као што су, између осталог, мондегрини. У потоњем, аутор се бави фонолошким и морфофонолошким феноменима, узимајући у обзир организацију слога, фонолошка дистинктивна обележја, те фонолошке алтернације у српском, али и другим индоевропским и неиндоевропским језицима, што је од огромног значаја.

Четврто и пето поглавље обухватају домене обличке и творбене морфологије. У четвртом поглављу фокус је на морфеми, аломорфу, синкретизму, граматичкој основи и деривацији – аутор се бави проблемом границе између творбене и обличке морфологије, поделом речи на врсте, граматичким категоријама, и унутар њих појмом маркираности, а потом детаљно дефинише и разматра именице, глаголе, заменице и придеве. Аутор, именске и глаголске, али и непроменљиве речи подвргава морфолошкој, семантичкој и донекле синтаксичкој анализи, представљајући широк дијапазон облика појединих врста речи и њихових морфолошких категорија.

Пето поглавље доноси творбу речи и лексикологију, при чему аутор разматра најзначајније деривационе процесе првенствено у српском, али и пореди српски, тамо где има простора, са немачким и енглеским, те са другим светским језицима. У овом поглављу, аутор истиче главне критеријуме за разликовање флексије и деривације, али и изналази све могуће разлике између префикса и суфикса, што документује разноврсним примерима. Поред наведених, размотрена су и друга значајна питања као што су статус предлога и префикса у српском и другим језицима, питање хијерархијског односа који се успоставља међу морфемама у једном облику, те питање немачких и словенских глаголских префикса. У делу који се тиче лексикологије посебно издвајамо онај у коме аутор пише о речима позајмљеним из различитих језика, детаљно објашњавајући на репрезентативним примерима њихову улогу и употребу у српском и страном језику, поредећи процесе адаптације и позајмљивања са онима у светским језицима какав је енглески, који садржи чак око 30% речи француског/латинског порекла.

Шесто поглавље бави се значајним општијим питањима у области морфосинтаксе и синтаксе српског језика и других језика света, као што су хијерархија, линеарност, синтаксичка двосмисленост, семантичка двосмисленост, те ред речи. У овом поглављу обрађују се и појмови који су неопходни за анализу и разумевање језичких структура, анализирају се централни реченични чланови у српском језику, те типови независнослужених и зависнослужених реченица, указујући на доступне класификације и термилошка одређења. Једно од централних места заузима и слагање, којим аутор отвара питања посвећена генеративном приступу синтакси, уз посебан осврт на појмове као што су интерпретабилно обележје, семантичко обележје, неинтерпретабилно обележје, синтаксичко обележје, али и на питања синтаксичке деривације, прецизније механизма који је иницирају, уз детаљно разјашњење тзв. DP-ја, про-друп параметра, али и функционалне пројекције изнад TP-ја. На крају, аутор дефинише семантичко, хибридно и постсинтаксичко слагање, истичући и улогу коју фонологија и семантика имају у процесу слагања.

Седмо поглавље у фокус поставља семантику, која се бави пропозицијама или тврдњама, а аутор на почетку детаљно разјашњава основне појмове као што су пропозиција, тврдња, интерпретација, читање, истинитосни услови, формална семантика, не би ли потом у обзир узео и семантички однос међу тврдњама, те композиционалну анализу помоћу предикатског калкулуса. Анализирају се и увежбавају и појмови екстернализма и интернализма у семантици, детаљно разјашњавају врсте семантичког односа међу пропозицијама, те индекси рестрикције квантификатора, семантичка двосмисленост и опсег квантификатора и оператора, а све са циљем да се препознају основни принципи којима се може тумачити унутрашња структура значења тврдњи реченица у људским језицима.

Осмо и последње поглавље бави се базичним прагматичким категоријама и проблемима. Аутор наводи да прагматика истражује додато значење које тврдња добија у зависности од

тога ко је изговара, коме се обраћа и у којим околностима, те као значајне за њено разумевање истиче појмове попут значења у контексту, имплицатуре, изричаја, прагматичке неподесности. Аутор представља најзначајније појмове Остинове теорије говорних чинова и Серлове теорије илокуционих чинова, Грајсов кооперативни принцип, конверзационе максиме и различите типове имплицатура труда, али и продубљује већ поменућу разлику између семантике и прагматике. На крају, детаљно анализира пресупозиције, из прагматичког и семантичког угла, као и информацијску структуру изричаја, те њене ефекте који се препознају у фонологији, синтакси и семантици.

Огроман допринос сваког од поглавља рукописа уџбеника *Општа лингвистика* препознаје се најпре у систематичном, али и аналитичном и теоријском приступу анализи лингвистичких појмова чије су дефинисање и аргументација базирани на подацима не само из српског језика него и из великог броја других светских језика. Посебно истичемо и значај који последња три поглавља рукописа уџбеника *Општа лингвистика* имају за све студенте филолошких департмана свих нивоа студија јер теоријски и практично показују начине по којима различити граматички нивои сарађују приликом настанка различитих процеса првенствено у српском језику, али и у другим језицима света. Управо у свему наведеном препознајемо немерљив значај овог рукописа уџбеника који на свеколики начин доприноси стицању теоријских знања, али и развоју критичког мишљења будућих лингвиста.

Са задовољством предлажемо да се рукопис уџбеника *Општа лингвистика* аутора проф. др Бранимира Станковића што пре одобри за штампање и да се истоимени уџбеник уврсти у силабус предмета Увод у општу лингвистику као основни уџбеник.

У Нишу, 4. 8. 2025.

Ивана Митић

Проф. др Ивана Митић, ванредни професор